

Ortaçağ Kentleri

Henri Pirenne

İstanbul, İletişim Yayınları, 2019, 181 sayfa, ISBN: 978-975-470-033-6

Fatma Betül GÜLER*

Ortaçağ, tarihte yaklaşık 1000 seneyi kapsamakla birlikte kendinden sonraki çağları da etkilemiştir. Ama konu ortaçağ ise genelde siyasi yönü araştırılmaktadır, kültürü ya da kentleriyle ilgili çalışmalar henüz yeterli düzeye gelmemiştir. Hâlbuki kent, başlı başına siyasi de kültürü de büyük ölçüde etkileyen bir kavramdır. Belçikalı tarihçi Henri Pirenne'nin yazdığı bu kitap, eksik kalmış olan Ortaçağ Kentleri konusunun boşluklarını büyük ölçüde tamamlamaktadır. Ortaçağı anlamak tarihi anlamaktır, ortaçağ tarihinin de en önemli parçalarından biri kuşkusuz ki kentleridir.

Bu eserin Türkçe basımında önsöz İlber Ortaylı'ya ait olduğundan kitabı olumlu hisler ile okumaya başladığımı söyleyebilirim.

181 sayfadan oluşan bu kitapta konular 8 ana başlık altında anlatılmaktadır. Yazar görsel kaynakları kullanmadan ve başka alıntılara pek yer vermeden genelde kendi çalışmalarına ve fikirlerine yer vermiştir. Bazı sayfalarda ise dipnotta uzun açıklamalara yer verilmiş ve bazı tartışmalar okuyucuya sunulmuştur.

* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Tarih Bölümü Lisans Öğrencisi, fatmabgulerr@gmail.com

Henri Pirenne ortaçağ kentlerini anlatırken öncelikle Akdeniz'e büyük bir bölüm ayırarak konunun temeline inmektedir. Burada Akdeniz'in öneminden, Roma'nın siyasal ve ekonomik birliğinin güvencesinin Akdeniz olduğundan, Roma tarihinin Akdeniz'le bağlantısından, Frankların ilk atılımında Akdeniz kıyılarına ulaşamayışlarının nedeninin geç kalmışlık olduğundan bahsetmektedir. Bu bölümü İslamiyet öncesi ve sonrası olarak ayırabiliriz. İslamiyet öncesinde Akdeniz'de Germen istilalarından, barbarlardan, kolonileşme çabalarından bahsedilmektedir. İslamiyet'in doğuşuyla birlikte ise adeta Akdeniz'in kaderi değişmiş ve Hristiyan inancının yerini Peygamber'e bağlılık, Roma hukukunun yerini İslam hukuku, Yunan ve Latin dillerinin yerini Arapça almıştır. Eskiden bir Roma gölü olan Akdeniz şimdi büyük bölümüyle bir Müslüman gölü olmuştur.

Kitabın ana başlıklarından bir diğeri ise Ortaçağ tarihinde kırılmalara yol açan “*Dokuzuncu Yüzyıl*”dır. Bu bölümde İslam etkisinden sonraki Akdeniz'den bahsedildiğini görebilmekteyiz. Yazar, Müslümanların fetihlerinden işgal, istila olarak söz etmekte ve “*Akdeniz'in İslamiyet tarafından kapatılması...*” gibi söylemlerde bulunmaktadır. Bu bölümde değindiği konulardan biri de Akdeniz'deki İslam etkisiyle Karolenjiyenlerin sahneye çıkmalarının aynı zamana denk gelmesinin bir rastlantı olmadığıdır. Yazara göre Ortaçağ Avrupa'sının temellerini atmak Frank İmparatorluğunun yazgısı olsa da bunun önkoşulu geleneksel düzenin yıkılmasıydı. Yani eğer İslamiyet olmasaydı Frank İmparatorluğu da olmayacaktı. Ayrıca bu bölümde Yahudilerin ticari ilişkilerine de değinilmiştir. Dokuzuncu yüzyıl “*kapalı ev ekonomisinin*” ya da başka bir deyişle “*pazarsız ekonominin*” altın devri olmuştur.

Böylece yavaş yavaş “*kent*” konusuna yaklaşan Henri Pirenne üçüncü bölümde direkt kentlerin kökenlerini ele almaktadır. Bu bölümde dokuzuncu yüzyılda gelişerek dönüşen Batı Dünyasında kentlerin var olup olmadığına değinilmektedir. Sonuç olarak onuncu yüzyılda ortaya çıkan ekonomik canlanmadan sonra kentler biçimlenmeye başlamıştır.

Kitapta ana konu olarak anlatılan şeylerden bir diğeri de “*Ticaretin Canlanması*”dır. Kuşkusuz ki ticaret tarihe yön veren en temel unsurlardan biri olmuştur. Yazar da ortaçağ kentlerini anlatırken dönemin ticari ilişkilerine değinmektedir. Bu bölümde anlatıldığına göre dokuzuncu yüzyılın sonunda Müslümanlar Akdeniz'e hâkim olunca Batı Avrupa'da ekonomi oldukça gerilemişti. Zaten bahsi geçen dönemde barbar akınları ve siyasal kargaşalar da hat safhadadır. Ticarete yönelen ilk ortaçağ kavimlerinden biri ise Venedikliler olmuş, Lombardlar da onları örnek almış ve zamanla ticaret büyümüştür. Böylelikle kentler yavaş yavaş ortaya çıkıyordu ve bunu toplumsal gelişmeler ile ticari ilişkiler takip ediyordu.

Ticaretin gelişmesiyle de Tüccar Sınıfı ortaya çıkmaya başlamıştı. Bu bölümde de uzun paragraflar halinde Venediklilerden ve onların tüccar sınıfından söz edilmektedir. Ayrıca burada ruhban sınıfının tüccarlara karşı olumsuz bir tutum sergilediğini görebilmekteyiz. Çünkü Kilisenin gözünde ticaret yaşamı ruhun güvenliği bakımından tehlikeliydi. Ruhban sınıfına göre tüccarın Tanrıyı hoşnut etmesi çok güçtü. Her şeye rağmen tüccarlar çoğaldı ve toplumun ayrıcalıklı sınıfı haline geldiler.

Ticaretin büyümesi ve kentlerin doğuşu Batı Avrupa tarihinde yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. O zamana kadar toplum iki etkin düzen tanımıştı: Rahipler ve soylular. Tüccarlar da gelişerek bu toplumsal düzeni tamamlamışlardır. Böylelikle kentler de oluştu, gelişti ve kentli yaşam yaygınlaştı.

Üslup olarak ne kadar yalın olsa da Ortaçağ Kentleri kitabının okunmasının zor olduğunu düşünüyorum. Gerekli verimin alınabilmesi için belli bir alt yapı gerekmekte ve üzerinde düşünerek okunmalıdır. Ortaçağ ve kentleşme konularına ilgi duyan herkese bu değerli eseri öneririm.